

Istanbul Üniversitesi
İktisat Fakültesi Mecmuası, C. 43
Prof. Dr. S. F. Ülgener'e Armağan
İstanbul, 1987

AVRUPA KOMÜNİZMİ

Orhan TUNA

MOTTO :

«Proletarya Diktatörlüğü, Aslında Proletarya Üzerine Kurulmuş
Bir Diktatörlüktür»!

Bruno Kreisky
Avusturya Sabık Başkam ve
Sosyalist Parti Şefi

İhmâl edilen Reformların Daima ve Daima İhtilallerin Sebebini
Teşkil Ettiğini Asla Hatırdan Çıkarmamak Lazımdır!

Ludwig Rosenberg
Alman Federal Cumhuriyeti İşçi
Sendikaları Konfederasyonu
Sabık Birinci Başkanı (D G B)

Sosyal İhtilâl, Bir Ülkede Hukuk Düzeninin Cemiyet Hayatının
Süratle Değişen Sosyo-Ekonomik Şartlarına İntibak Ettirilememiş
Olmasının Şaşmaz Nişanesidir!

Lujo Brentano
«Vereî für Sozialpolitik»
Kurucularından (1873)

Orhan TUNA

Ekonomik Sosyalizm Hiç Bir zaman Siyasi Birlik Rejimi Altında Kurulamaz. Eğer Bu, Kısa Zamanda Bir Trajediye Dönüşmezse, Mutlâka Bir Karikatür Haline Gelir. Bu İtibarla Bugün İçin K. Marx, Bir İktisat Öğretiminin Sadece Tarih Kısmını Teşkil Etmektedir!

Jean-Francois Revel

Çağımızın Ünlü Fransız Muharriri

Komünistlerin Sendikalarımıza Sızmasına Çok Dikkat Ve Gayret Etmek Zorundayız. Aslında Komünistler Devlet İktidarını Elllerine Geçiremedikleri Sürece Daima İyi Ve Mükemmel Sendikacılarıdır. Ancak Siyasi İktidar Elllerine Geçer Geçmez Sendikacılık İdealleri Bütünü İle Son Bulur Ve Sovyet Rejiminde Olduğu Gibi, Bunlar Sadece Birer «Aktarma Kayışı» Haline Gelir (Tabir Lenin'e Aittir).

Helmut Schmidt

Federal Almanya Sabık Şansölyesi
ve Sosyal Demokrat Parti
İkinci Başkanı

Oooo ve nihayet kapitalizmle sosyalizm arasında uyuşum! Kapitalizm öyle kanlı ve baskılı yoldan değil de, kendi içinde soğuta dindire sosyalistleşme yolunda, sosyalizm de yine zorlanmadan kapitalist unsurları gövdesi içinde yedire sindire piyasa ekonomisine açılma gayretinde!

Diğer taraftan kapitalizm isim olarak dillerde ve kâğıt üstünde ömrünü hâlâ sürdüreceksin ve sürdürüyorsa, bu ancak zihin ataleti ile bellediğinden kolay kolay vaz geçemiyenlerin ya da hâlâ 19. yüzyılın akım ve dolaşım serbestliğinin hasretini çeken safdiller kalmıyorsa, onların kafalarında, nihayet ucuz eleştiri ve fıkra yazarlarının kaleminde mümkün olacaktır.

Sabri F. Ülgener

Zihniyet, Aydınlar ve İZM'ler

**

AVRUPA KOMÜNİZMİ

Bu yazı aziz ve sevgili dostum rahmetli Sabri F. Ülgener'in mes-
daşları tarafından hatırasına tahsis edilen 'Armağan' kitabı için ha-
zırlanmıştır.

Aslında yazının hazırlanabilmesi için, hemen bütün kışboyu ko-
nu ile ilgili olarak çeşitli dillerde yayımlanmış bulunan eserler üze-
rinde yaptığım çalışma ve araştırmalar sonunda bulduğum kaynak-
ların bir «makale» çerçevesini çok aşmış, adeta hacimli bir kitabı
doyuracak kadar genişlemiş olduğunu tespit ettim.

Bunun üzerine hazırlıklarımın ileride bir kitap haline getiril-
mesini düşünerek, şimdilik bu 'armağan'a sadece, giriş mahiyetinde
olabilecek «mefhum, tarihi orijin» konusunu ihtiva eden umumi kıs-
mı tahsis etmeyi uygun buldum. Cenab-ı Hak kısmet eder de ileride
kitabı bitirebilirim, onu da merhum kardeşimin daima canlı olan
aziz hatırasına armağan etmekten büyük haz ve bahtiyarlık duyaca-
ğım şüphesizdir.

**

Diğer taraftan önce armağan yazısının çatısını aşağıdaki şekilde
düşünmüştüm :

Giriş mahiyetindeki mefhum ve orijin kısmından sonra :

1750 - 1850 birinci sanayi ihtilali bu teknik ihtilâlin sanayi ha-
yatına intikal etmesini destekliyen kapitalist zihniyet ve
felsefi - iktisadi fikir hareketleri

yeni sanayi kapitalizminin Batı Avrupa'nın cemiyet hayatında
yol açtığı sosyal sefalet, sömürü ve ızdırap

birinci sanayi ihtilalinin sebep olduğu sosyal - iktisadi faciaları
tespit ve teşhis edenler ve bunlara dayanmak suretile orta-
ya atılan teoriler (kehanet'ler - prediction)

Neticede marksist-komünist (1848) teorisinin doğuşu

Komünizmin Avrupa Karası'na yayılması

19. yüzyılın son çeyreğinden itibaren başlayıp gelişen anti - Ko-
münist ceryanlar ve reformist fikir hareketleri

Nihayet Batı Avrupa'nın türlü ülkelerinde çeşitli sosyal - ekono-
mik reform tedbirleri ve reform müesseseleri

**

Orhan TUNA

**GÜNÜMÜZDE MARKSİST KOMÜNİZM'İN AKİBETİ
ve ÖZELLİKLE GÜNEY AVRUPA'DA YERİNİ
EURO - KOMÜNİZM'E TERKETMESİ**

GİRİŞ :

Ünlü sosyolog Hans Freyer'in isabetle işaret ettiği gibi, «1750-1850 yılları arasında kalan bir asır içinde meydana gelen sanayi ihtilâli sonunda, 19. yüzyılın bu güne kadarki insanlık tarihinde 'en çok değişen yüzyıl' olduğu her türlü tartışmanın dışındadır. Hiç şüphe yoktur ki, önce sınırlı bölgelerde başlayıp, gittikçe daha büyük alanlara yayılmak suretile bu yüzyılda gelişmiş olan modern teknik, yani birinci sanayi ihtilali, dünya tarihi ile ilgili hadiselerde ilk planda yer almakta ve sosyolojik bakımdan eski sosyal yapının tamamen değişmesine» (1), diğer bir ifade ile «ahşap binanın çatırdayarak çökmesine, yerini beton-arme binaya terk etmesine ve sakinlerini de değiştirmesine yol açmıştır» (2).

Gerçekten 1750-1850 döneminde önce İngiltere'de başlayan, uzuna fasılalardan sonra Avrupa Karası'nın Batıya bakan ülkelerine de sıçrayan sanayi ihtilâli bu arada sayısız sosyal faciaya, kütle sefaletine, vahim yağın hastalıklarına, sosyal ihtilâllere, ilk kanun dışı grevlere, fabrika ve işyerleri tahribatına, marksist doktrinin doğmasına ve komünist manifestosu'nun yayımlanmasına, ilk sınıf mücadelelerine, modern çağların ilk iktisadi kriz ve depresyonlarına, ilk işçi ve sendikacılık hareketlerine, ilk siyasi ceryanlara (chartisme), nihayet dönemin ağır sosyal meselelerine yapılan ilk kanun müdahalelerine yol açmıştır.

Bu hadiseler ve vakıalar hakkında, bilindiği gibi, elde pek çok objektif-ilmî eser mevcuttur.

Nitekim Lord Ashley bu sahada yaptığı araştırmalar sonunda, «Afrika'da Zenci ticaretinin ortaya çıkarılmasından bu yana İngiltere'de çocuk, genç ve kadın işçilerin sömürülmesinin büyük bir alçaklık ve beşeriyet için bir yüz karası» olduğunu söylemiştir.

1) Hans Freyer, Endüstri Çağı, İstanbul 1954.

2) Orhan Tuna, Sosyal Siyaset, İstanbul 1976.

AVRUPA KOMÜNİZMİ

Ayrıca İngiltere Parlamentosu tarafından 19. yüzyılın başlarında «Krali Komisyonlar»'m fabrika ve işyerlerinde yaptıkları araştırmalara dayanarak yayımlanan Mavi Kitap'lar(3)'m sayfaları, modern tekniklere dayanan endüstri kuruluşlarının facialar, sömürüler, açlık, ağır sari hastalıklar ve kısaca gözyaşlarıyla dolu iç yüzünü ortaya çıkarmıştır. Filhakika bu yüzkarası durum 19. yüzyılın büyük bir parçasında sürüp gitmiştir. Nitekim aynı kara tablo hakkında büyük ve ünlü san'at ve kültür tarihçisi Jacob Burckhardt «büyük atölyelerdeki insan yığınlarının ebedi sefaleti»nden bahsetmiştir.

Gerçekten hususile birinci sanayi ihtilâlinin ilk yıllarında fabrika işçileri aslında acımasız bir esaret hayatından başka bir şey olmayan şartlar altında çalıştırılmışlardır (4). Bugün bize inanılmaz gibi gelmekte ise de, mesela tekstil fabrikalarında dört-beş yaşlarındaki işçi çocuklarına rastlanmış (5), günlük çalışma süresi 18 saate kadar varmış, çocuk, genç ve kadın işçiler arasında intihar vak'aları sık sık meydana gelmiştir (6).

Ayrıca 18 yüzyılın ortalarından itibaren aşağı yukarı bir yüzyıl süren dönemde ekonomik dramın oyuncularını değiştirmiş, bu arada Feodalite'nin bütün izleri silinmiş, halk bütünüyle sosyal statü değişikliğine uğramış, ancak birinci sanayi ihtilâlinin vatanı olan Büyük Britanya oldukça arızasız, ihtilâlsiz ve çalkantısız geçen yıllardan sonra, endüstriyel bir millet olmuş, I. Enternasyonalin (Komünist Beynelmileli) toplandığı bir ülke olmasına rağmen, bu Enternasyonalin tesirinden tamamiyle uzak kalabilmiş, 1760'larda iplik sanayiinde sadece 50 bin işçi çalışmakta iken, bu sayı 1830'da bir buçuk milyona ulaşmıştır.

*
**

İşte Marksist Ekol ve «Komünist Manifestosu» bu devrin bu tür şartları içinde doğmuştur. Gerçekten sanayi ihtilâlinin yol açtığı faciayı Marx-Engels kadar büyük bir ustalık ve işabetle tespit ve teşhis eden başka fikir adamlarına rastlamak mümkün değildir.

3) The Blue Books, London 1800.

4) Heinrich Herkner, die Arbeiter Frage, Berlin und Leipzig 1921. Cilt 1.

5) Mavi Kitaplar.

6) O. Tuna; Sanayi Hayatında Çalışma Süreleri.

Orhan TUNA

Bu büyük ustaların kendi devirlerinde cereyan eden hadiseleri göz önünde bulundurmak suretile çizdikleri tablo ve buna dayanarak ortaya koydukları ideoloji fevkalâde dikkate değer bir mahiyet arz etmektedir. Bu ikili gurup yaşadıkları dönemde olup-bitenleri çok doğru olarak tespit ve müşahede etmiştir.

Aslında «ideolojiyi günün iktisat, siyaset ilmi ve sosyoloji dallarında el'an tartışılan tarafı ile, Marx'a borçlu olduğumuzu söylemeliyiz» (7).

Şimdi Marksist ekolün tespit ve müşahede ettiği hadiselere dayanarak değişmez «tabiat kanunu»na göre ortaya attığı bellibaşlı «kehanet» ler (veya teoriler - prediction) kısaca şunlardır :

Cemiyet giderek burjuva ve proletarya'dan oluşacak iki sınıftan meydana gelecektir (Düal sınıf sistemi veya teorisi)

Ekonomik faaliyetler giderek büyük işletmelerde toplanacak, kapital temerküz edecek ve modern - mekanik üretim araçları küçük bir gurup kapitalistin elinde ve mülkiyetinde toplanacaktır. (Temerküz teorisi)

Aynı şekilde nüfus da büyük şehirlerde ve sanayi bölgelerinde toplanacak, «büyük işletme» zafer kazanacaktır.

Sanayi proletaryası gittikçe sefilleşecektir (Sefilleşme teorisi),

Sınıf mücadelesi giderek sertleşecek ve şiddetlenecektir (Sınıf mücadelesi teorisi),

İstihdam imkânı bulamayan ve en kötü şartlarla dahi çalışmaya amade olan işçilerden oluşan bir «sınai yedek ordu» meydana gelecektir (Sınai yedek ordu teorisi),

Kapitalist sınıfın proletaryayı istismarı gittikçe artacaktır (İstismar teorisi),

Nihayet nihai kriz meydana gelecek, bunu sosyal ihtilâl takip edecek ve kapitalizm çökecektir (Nihai kriz teorisi).

Gerçekten Marx'm iddia ettiği gibi, bu devirde büyük şehirler, büyük işletmeler ve büyük kapitaller meydana geliyor, sefalet gittik-

7) Sabri F. Ülgener, Bilim, İdeoloji ve Marksizm.

AVRUPA KOMÜNİZMİ

çe şiddetleniyor, proletarya sınıfı yeni iltihaklarla çok sayıda insan kazanıyor, 1830, 1848 ve 1870'de ağır ve kanlı ihtilâller vuku buluyor ve 1815'lerden itibaren de periyodik olarak büyük ekonomik krizler ortaya çıkıyordu.

Şimdi bu kapkara tablo karşısında hemen işaret etmek gerekirken, gerek 1848 tarihli Komünist Manifestosu'nda, gerek 1867 tarihli «kapital I» adlı eserde ileri sürülen kehanetlerden hiç birisi gerçekleşmemiş, K. Marx tarafından çöküp yıkılacağı iddia edilen kapitalist sistem, hiç değilse günümüze kadar, büyük ölçüde reforma tabi tutulmak, şekil ve mahiyet değiştirmek suretile devam edip gitmiş, o devrin şartları içinde ortaya çıkan kapkara tablo zamanla aklaşmış, netice itibarile bu tabloya dayanılmak suretile ileri sürülen iddialar insan iradesi ve beşeri şuur ile bütünüyle çürütülmüştür.

Ancak yukarıda hikaye ettiğimiz bu vahim hadiseler ne zamana kadar sürüp gitmiştir?

Bir defa sanayi ihtilâlinin gerçekleştirildiği Büyük Britanya'da marksizm ve komünizm oldum olası bir güç, itibar ve iltifat kazanamamış, İngiliz işçi sınıfı kaderini tüketim kooperatifçiliği ve genel siyasi seçim rejiminde aramıştır (8).

Ayrıca B. Britanya sendikacılığı zaman ilerledikçe büyük işçi kütlesini milli seviyede temsil eden bir kuruluş durumuna gelen, hükümet politikalarının yürütülmesine katılan, İngiltere'de belli-başlı sosyal hizmetlerin idaresinde rol alan ve İngiliz işverenlerinin temsilcileriyle aynı şartlar altında masaya oturan yüce bir kuruluş durumuna yükselmiştir (9).

Esasen İngiltere'de yine aynı tarihlerde endüstriyel ihtilâli takip eden zulüm ve gaddarlığı ortadan kaldırmayı hedef alan kampanya başlamış bulunuyordu.

Diğer yandan 19. yüzyılın sonlarına doğru, 1870'lerden itibaren Avrupa Karası'nın Batı'ya bakan ülkelerinde de o güne kadar hakim olan ve kapitalist endüstri rejiminin gıdalandığı felsefi - iktisadi teorilere karşı fikri reaksiyonlar, anti - endividüalist ve anti - manchesterlik cereyanlar başlamıştır.

8) Orhan Tuna, Sosyal Siyaset (Giriş), İstanbul 1977.

9) The History of The T. U. C. 1868-1968. A Pictorial Survey of A Social Revolution, London 1968.

Bu arada 1873 yılında bir taraftan Manchester Liberalizmi'ne, diğer taraftan marksist ihtilâlcî teoriye karşı cephe alan ünlü «Verein für Sozialpolitik» (Sosyal Siyaset Derneği) kurulmuştur (10).

Bu kuruluş sosyal reform hareketinin gerek teoride, gerek tatbikatta yaygınlaşması hususunda çok büyük tesirler yapan o devrin büyük ilim ve fikir adamlarınca meydana getirilmiştir.

Fransa'da da özellikle Sosyal Hıristiyanlık akımına bağlı büyük şahsiyetler yüzyılın ortalarında fabrika işçilerinin içinde bulunduğu çok kötü ve acıklı duruma işaret etmişlerdir. Bu arada le Play Ekolüne mensup kimseler, iktisatçı Ch. Gide, Jaurnes ve Millerand gibi mütefekkirler ve politikacılar bu ülkede sosyal bir siyasetin doğmasında hiç şüphesiz büyük rol oynamışlardır.

İngiltere'de de sosyal reform cereyanının aslî ve hakikî temsilcileri Bernard Shaw, Sidney ve Beatrice Webb, Thomas Carlyle gibi şahsiyetlerdi. Bu gurup Almanya'daki 'Sosyal Siyaset Cemiyeti'ne paralel olarak, on yıl kadar sonra bu ülkede de «İngiliz Sosyalist Derneği» (1883) ni kurmuş ve inkılapçı -reformcu sosyalizmin temellerini atmıştır. Dernek tamamen anti -marksist bir hüviyete sahiptir ve kapitalizmin gelişerek kansız ve ihtilâlsiz bir yoldan sosyalizme varacağı fikrini benimsemiş, buna karşı sınıf mücadelesi teorisini red etmiş, ayrıca Marx tarafından «zarurî» ve «tabî» olduğu iddia edilen sefilleşme'ye karşı da mücadele sürdürmüştür.

Bu suretle zaman ilerledikçe İngiliz işçilerinin siyasi organizasyonu (partisi) olan «Labour Party» bütün İngiliz politika hayatının en güçlü temellerinden biri, Lordlardan ve teşebbüs erbabından oluşan eski-klasik İngiltere Devleti bütün Avrupa'nın en hür ve demokrat bir devleti haline gelmiştir.

Öte yandan fikri - teorik çalışmalara paralel olarak, ondokuzuncu yüzyıl kapanır, yirminci yüzyılın kapıları açılırken, Avrupalı işçilerin çok büyük bir kısmı marksist teorilere rağmen sosyal reform yoluna inanmış bulunuyordu. Hülasa devir değişmiş, değişen devirle

10) Bu kurucular arasında devrin en büyük ilim, fikir ve din adamlarını görmekteyiz. Bu grup içindekilerden bazıları aynı zamanda «tarihçi ekol»ün de kurucusudur: Rocher, Herkner, Brentano, Schmoller, Hubery, Rahip Todt, Stöcker ve Mainz Psikopozu Ketteler.

AVRUPA KOMÜNİZMİ

birlikte işçi sınıfının hayat ve çalışma şartlarını esasından değiştiren reform tedbirleri ve modern tesisler birbirini kovalamıştır.

Nitekim 1847'lerde İngiltere'de başlayan «Tüketim Kooperatifçiliği hareketi (11), zamanla bütün Avrupa'ya yayılmak suretile, ücretin satmalma gücünün yahut reel ücretlerin yükselmesine ehemmiyetli şekilde yardımcı olmuş, yine İngiltere'de 1824'lerde başlayan sendikacılık hareketi daha sonraları sanayileşen Avrupa Karası'nın diğer ülkelerine de sıçramış, bu teşekküller zamanla» devlet içinde devlet» olacak kadar güçlenmiş ve ülkelerin idaresinde söz ve karar sahibi olmaya başlamışlar; sendikaların mali güçleri, yani işçi sınıfının **kollektif varlığı** (bankalar, sigorta şirketleri, matbaalar, fabrikalar, silolar, gemiler, gayrimenkuller, okullar ve daha bir ve pek çokları) ancak muazzam kelimesiyle ifade edilebilecek bir miktar ve hacme ulaşmış, devletlerin refah harcamaları zamanla kamu gelirlerinin halden hale yarısına yakın bir kısmına varmış, İkinci Cihan Savaşı sonrasında Lord Beveridge planından mülhem Sosyal Güvenlik ağı bütün Batı ülkelerini ve medeni dünyayı içine almış, refah devleti doğmuş ve bu devlet tipi vatandaşlara daha iyi yaşama şartları, daha fazla maddi refah temin etmiş, bu arada insan haklarında ehemmiyetli gelişmeler olmuş, fertlere yükselme imkanlarının yolları açılmış (sosyal mobilite), sosyal sınıflar çemberi kırılmış, iş hukuku mevzuatı sıfırdan başlayarak büyük ve hacimli «code» lar haline gelmiş, kollektif kendi kendine yardım mekanizması gerçekten çok tatminkâr bir mahiyet almış ve bu yoldan da reel ücretlerde sürekli yükselmeler olmuş, ayrıca devletlerin idaresi, ortanın solundaki partiler yoluyla zaman zaman işçilerin eline geçmiştir. Bu arada milli gelirin dağılımındaki büyük adaletsizlikler törpülenmiştir. Bu suretle bir zamanların sefalet ve yokluk içinde yaşayan ve çalışan, ayrıca siyasi seçim hakkından dahi yoksun bulunan «proletarya»sı, günümüzde işveren ile birlikte yaşama ve çalışma (coexistance) hakkına kavuşmuş, büyük işletmelerin bir kısmı kamulaştırılmış, diğer kısmı ise kapitalistlerin tasarrufundan çıkararak, profesyonel yöneticilerin idaresine intikal etmiş, işçilerin işletmelerin yönetimine katılması rejimi geliştirilmiş, 19. yüzyılda kapitalle emek ara-

11) G. Kessler, Kooperatifçilik, İstanbul 1940. Rochdale Hareketi.

12) O. Tuna, İşçi Sendikalarının Mali Güçleri, İktisat Fak. Mecmuası.

13) Chartism ceryanı (1838).

Orhan TUNA

sındaki deva ve şifa bulmaz kavga ve kronik uyuşmazlıklar, yerini çalışma barışma terk etmiş, Marx'ın bundan yüz yıl kadar önce işçi sınıfının kurtulabilmesi için tek çare olarak gösterdiği sosyal ihtilâl yolu, yirminci asrın ilerlemiş yıllarında Avrupa'da tamamiyle kapamıştır.

Hülasâ ve netice itibarile, medeni dünyada sosyal ihtilâl fikirleri günümüzde bütünü ile tasfiye edilmiş, 19. yüzyılın marksist - komünizmi yerine, bu tür komünizmle giderek uzaktan, yakından alâkası kalmayan «Euro - Kommunizm» ortaya çıkmıştır. Bakalım medeni dünya bu tür komünizmi daha ne kadar sürükleyecek?

*
**

MEFHUM, ORJİN ve MARKSİST KOMÜNİZMLE MÜNASEBETİ :

Dünya tarihinin seyri içinde ve Batı âleminin bugünkü manzarası karşısında, hususile son yıllar ve on yıllarda «Avrupa Komünizmi» sloganının veya deyiminin bir çok ülkede, bunlar arasında da başta Avrupa'da, üzerinde ısrarla durulan bir mefhum haline gelmiş bulunmasına şaşmamak lazımdır (14).

«Avrupa Komünizmi»nin menşei, tarihi kökleri ve dönüm noktaları üzerinde durulurken, bu alanda tanınmış bazı fikir adamları her şeyden önce Batı Avrupa'da Avrupa Komünizmi ile otonom ve reformcu trend'ler arasında eski ve yeni ne gibi bağların mevcut olduğunu araştırdıktan sonra, aslında «bu tür komünizmi temelde ülke içindeki mevkilerini güçlendirmeyi hedef almış bulunan Batı Avrupa Komünist Partilerinin yeni bir taktiği» olarak değerlendirmektedirler (15).

14) Aslında Euro-komünizm deyimini, yeni bir komünizm çeşitliliğini uyandırmakta ise de, gerçekte bilimsel ve siyasal açıdan tanımlanabilecek bir olgu değildir. Fakat Batılı Komünist Partilerini tanımlaması bakımından geçerlilik kazanmış ve kanıksanmadan kullanılabilir bir sıfat niteliğini elde etmiştir. Bk. Hayri Ürgüplü, Akdeniz Avrupa'sının Komünist Partileri ve Sorunları, Milliyet Gazetesi 22.10.1978.

15) Jiri Valenta, Eurocommunism and Eastern Europe, Problems of Communism, Washington, D.C., U.S.A., March-April 1978. Gerçekten bu doğru bir teşhistir.

AVRUPA KOMÜNİZMİ

Diğer bir kısım tahlilci ise, «Avrupa Komünizmi, Avrupa ülkelerinin çoğundaki Komünist Partilerinde zamanın akışı içinde meydana gelen büyük değişikliklerin mahsulü, ayrıca Doğu'dan Batı'ya doğru intikal eden 'temel tesir akımı'nın, bu defa Batı'dan Doğu'ya doğru tarihi sayılabilecek bir yön değiştirmesi olarak vasıflandırılmaktadır. Bununla birlikte en doğru tahlil, Doğu Avrupa ile Batı Avuranın Komünist Partileri arasında devamlı şekilde oluşan iki yönlü fikir, karşılıklı tesir ve tecrübe akımının bir gelişimi şeklinde yorumlanabilir (16).

Diğer taraftan Avrupa Komünizmi'nin politik orijinini, Comintern'de, İspanya iç savaşı ve Cominform'daki komünist partilerinin tecrübelerinde, nihayet J. Stalin döneminde Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği dışındaki komünist liderlerin çektikleri cefalarda aramak lazımdır.

Esasında Euro - Komünizm'in her iki temel ilkesi de ilk olarak Doğu Avrupa'da uygulanmıştır. Bu arada Avrupa komünizminin S S C B'ye karşı bağımsızlık manasına gelmesinin başlangıcı aslında 1948-1949 Tito Yugoslavya'sına dayanmaktadır. Aynı manifestolar Gomulka yönetiminde Polonya'da, İmre Nagy yönetiminde Macaristan'da, Enver Hoca yönetiminde Arnavutluk'da, nihayet 1960'lardan bu yana Çavuşescu yönetiminde Romanya'da görülmektedir (17).

Öteyandan Avrupa Komünizmi demokratik ve plüralist bir tip ve bir tür sosyalizmi temsil ettiğine göre, bu tür komünizmin orijini Marx'm ilk felsefi eserlerine, bu arada tahsisen «Economic and Political Manuscripts» ve daha sonraki marksist düşünürlerin yazılarına dayanmaktadır (18).

Nitekim Avrupa'nın Komünist Partileri günümüzde gerçi marksist doktrine **sureta** sadık kalmakta iseler de, hakikatte bunlar günün sosyo-ekonomik problemleriyle uğraşmaktadırlar.

Öte yandan Avusturya'nın başşehirinde düzenlenen bir seminerde, Avrupa Komünizminin fikir tarihi itibarıyla orijinini ve siyasi gelişmesini ele almak zamanının geldiğine işaret edilmiştir. Bk. Manfred Speker, Eurokommunismus, Der Arbeitgeber, Köln Nr. 17/29 1977.

16) Jiri Vaienta, adigeçen makale.

17) Jiri Vaienta, adigeçen makale.

18) Jiri Valenta, adigeçen makale.

Bununla birlikte Komünist Partiler üzerinden Sovyetlerin kontrolü kalkınca, Avrupa'da Euro-komünizm olarak tanınan hareketin doğduğu şüphesizdir. Aslında Euro-komünizm, milli Komünist Partilere, bunların milli bünyelerine ve mensup oldukları milli camianın haiz olduğu şartlara göre hareket serbestliğini veren bir anlayıştır. Filhakika Avrupa Komünist Partileri yabancı bir devlete tabi olmanın yükünden kurtulunca, milli politika üzerinde tesirleri artmaya başlamıştır. Nitekim İtalya Komünist Partisi NATO'yu destekler bir duruma gelmiştir (19) (20).

Ancak sözkonusu mefhumu benimseyenler olduğu gibi, rededenele de rastlanmaktadır. Bu arada İspanyol Komünist Partisi Başkanı Carillo deyimi yerinde bulduğunu ifade ederken, İtalyan Komünist Partisi dış işleriyle görevli olan Mr. Segro ise daha da ileri giderek, Avrupa Komünizmi hareketini günümüzde bir «reform komünizmi» olarak gördüğünü ileri sürmüştür. Bu yeni hareketi yahut tabiri benimseyenler arasında İtalya, Fransa, İngiltere, İsveç, Hollanda ve Japonya Komünist Partilerinin yetkilileri bulunmaktadır. Buna karşı başta Sovyetler olmak üzere, Doğu Avrupa'nın Sosyalist Bloka dahil ülkeleri «Avrupa Komünizmi» terimini olduğu gibi, hareketini de red etmektedir (21). Yugoslavya Komünist Partisinin düşüncesine gelince, bu Parti «Avrupa Komünizmi» tabirini pek yerinde bulmamakla birlikte, yine de tabir veya deyimın Avrupa Komünizmini vasıflandırdığını ve komünizmin günümüzdeki gerçek durumunu aydınlattığını ileri sürmektedir. Buna göre artık mefhumun iyice kök saldığı anlaşılmaktadır (22).

Aslında reformist komünistlere mahsus tek bir manifestonun olduğu şüphesiz söylenemez. Çünkü bu hareket el'an gelişme durumundadır. «Gerçekte her milletin kendisine mahsus değişik bir durumu ve tutumu olduğunu ve her Komünist Partisinin, ülkenin menfaatlerine göre, kendi görüşüne uygun muhtar (özerk) bir yönde ilerlediğini unutmamak lazımdır. Genellikle 'Avrupa Komünizmi' olarak tarif ve tavsif ettiğimiz bu vakıa (olgu), partilerin özerkliklerine

19) Nuri Eren, Avrupa Komünist Partilerindeki gelişmeler Rusyayı rahatsız ediyor, Günaydın Gazetesi 4.5.1980.

20) K. Albrecht, Der verratene Sozialismus, Welt der Arbeit, Düsseldorf 8.12.1982.

21) Walter Osten, «Eurokommunisten», Welt der Arbeit, Nr. 12, 25. März 1977.

22) Walter Osten, adıgeçen makale.

AVRUPA KOMÜNİZMİ

ve aralarındaki mecburi görüş ayrılıklarına karşılıklı saygımlıkla-riyle kendilerini belirtir. Kanımca programların anlamlarını ve bazı «Avrupalı» partilerin kuruluş ve bileşimlerini abartmamak gerekir. Topluluğun dokuz ülkesinin komünist partileri arasında ayrılıklar vardır (23).

Aslında Euro - Komünistler arasında çeşitli bakımlardan fikir ayrılıkları bulunmasına rağmen, İspanyol Carillo ve İtalyan Emrico Berlinguer'in tarifleri Euro-Komünizmin temel ilkelerini açıkça belirtmektedir (24).

Reformist komünistler her şeye rağmen aşağıdaki noktalarda birleşmektedirler :

- 1) Her ülke sosyalizme kendi yolundan gitmelidir.
- 2) Komünizme geçişin bir merhalesi durumunda bulunan işçi diktatörlüğü, Avrupa'nın komünist eğilimli bütün partilerinin programlarından çıkarılmıştır.
- 3) Önceden benimsenmiş bulunan ve bütün komünist partiler için geçerliliğini koruyan «Sovyetlere bağlılık modeli» önemiyetini tamamen yitirmiştir.

Reformist komünistler bu durum karşısında, işçinin hakimiyetinden başlamak üzere, plüralist demokrasiye kadar her türlü çözümleri (formülleri) kullanmaya başlamışlardır. Burada istenilen bütün toplum kesiminin siyasi partilerin özgürlükçü çalışmalarını teminat altına almak ve sosyalist cemiyet düzeni içinde, iktidarın seçimleri kaybetmesi durumunda bu demokratik değişikliğe katlanmaktır.

Hülasa Madrid kararlarına göre, yeni cemiyet düzeni bütün insanların gerek kendi ülkelerinde, gerek dış ülkelerde kolektif ve fer-

23) Manrizio Mantefoschi, Giorgio Amendola ile konuşma, Avrupa Dergisi (AET) Nr. 32, Haziran 1978.

24) Jiri Valenta, adigeçen makale.

25) Orhan Tuna, Ancak bize göre bu mefhumu «demokratik komünizm» olarak değiştirmek daha isabetli olacaktır. Çünkü Batı'daki fonksiyonları itibariyle komünist merkezlerin yerlerini günümüzde fillen sendika merkezleri almış bulunmaktadır. Ancak bütün bunlara rağmen, Avrupa Komünizmi mefhumunun henüz tartışma durumunda bulunduğunu da hatırdan çıkarmamak lazımdır.

Orhan TUNA

di muhtariyet, yani «söz, düşünce, basın, toplantı ve hareket özgürlüğü»nü teminat altına almalı ve geliştirmelidir.

Öteyandan Avrupa Komünizmi mefhumu ve tatbikatı sırf Batı Avrupa ülkelerinde belirli şekilde yerleşmekle kalmamakta, tesislerini, muhtemelen Moskova haric, Doğu Avrupa'nın Komünist Blok'a dahil ülkelerinde de göstermektedir. Nitekim bir ara «Prag'da ağızdan ağıza dolaşan dikkate değer bir öyküye göre, bir Çekoslovak Bakanı Kari Marx'm «Komünist Manifestosu» açılış sözlerini tekrarlar «Avrupa'yı komünizm hayaleti dehşete düşürüyor» demiş ve hemen arkasından şu sözleri söylemiştir: «Fakat bugün bunun tam tersi olmuştur. Komünizmi bir Avrupa hayaleti dehşete düşürmektedir»(26).

Yukarıda da işaret edildiği gibi, «meselenin esası Euro-Komünizm'in artık Doğu Avrupa yönelticileri tarafından da ciddiye alınmasıdır (27).

Diğer taraftan İtalya, Fransa ve İspanya Komünist Partilerinin İspanya'nın başkenti olan Madrid'de yaptıkları Başkanlar seviyesindeki diğer bir toplantıda, bundan önce aralarında aldıkları kararları tekrardan ve daha genişleterek görüşüp kararlara bağlamışlardır. Bu toplantıda: «Toplantı, söz, basın, düşünce özgürlüğü, politik-sosyal güçlerde plüralizm, çoğunluğun demokratik yoldan değişme imkânları» gibi konular, söylediğimiz gibi, tekrardan ele alınmıştır.

Bu reformcu komünistler basın, toplantı ve düşünce özgürlüğünün hayati bir ehemmiyet arz ettiği üzerinde devamlı şekilde durmaktadırlar. Ve bu özgürlükler olmayınca hayatın ölümden farksız olduğunu ileri sürmektedirler. Bu arada kütlelerin şuuru üzerinde hayat şartlarının büyük tesiri olduğu fikri hakim bir görüş olarak ortaya çıkmış bulunmaktadır. Bu itibarla eğer 1,8 milyon üyesi bulunan KPİ (İtalyan Komünist Partisi) ile, bu partinin vesayeti altında olan 3,8 milyon üyeli CGİL (İtalyan İşçi Sendikaları Konfederasyonu) ve dokuz bin işletmede örgütlenmiş Fransız Komünist Partisi özerklik reçetelerini kabul ediyorlarsa, bunun üzerinde ülkelerindeki hayat şartlarının değişikliğe uğramasının büyük ölçüde rolü bulunduğu muhakkaktır.

26) Jiri Valenta, adigeçen makale.

27) Jiri Valenta, adigeçen makale.

AVRUPA KOMÜNİZMİ

Gerçekten İtalyan Komünist Partisinin ileri gelenlerinden biri olduğuna yukarıda işaret ettiğimiz Segro, Batı Alman televizyonunda yaptığı bir konuşmada, savaş sonrası İtalya'sında işçi sınıfının hayat şartlarında en az % 50 oranında bir düzelme olduğunu söylemiştir.

Filhakika Kollektif İş Hukuku'nun doğurduğu bu netice Roma ve Paris'deki reformcu Komünist Parti başkanlarına Stalinci reçeteler sunan muhaliflerinin azınlıkta kalmalarını sağlamıştır.

Diğer taraftan 'reformist' komünistlere mahsus bir manifestonun bulunmadığını hatırlatalım.

Öteyandan Batı Avrupa'nın Komünist Partileri Rusya'nın Çekoslovakya ve Macaristan'ı ele geçirmesinin tesiri altında oldukları alman kararların mahiyeti bakımından anlaşılmaktadır.

Reformcu Komünistler aşağıdaki noktalar üzerinde tekrar görüş birliğine varmışlardır :

Reformcu komünistler işçi sınıfının hakimiyetinden itibaren itibaren çoğulcu demokrasiye kadar her türlü çözüm şekil ve formleri müştereken kullanılacaktır. Bu arada «bir blok içindeki tüm uydu partiler ana önder partiye tabi olur», şeklindeki Sovyetlerin anladığı sistem red edilmektedir. Ayrıca iktidar, çoğunluğu yitirdiği takdirde, çoğunluğun demokratik iradesine uyulacaktır..

Kısaca Madrit'de alman kararlara göre, sosyalist toplum (reformist komünizm) bütün insanların gerek kendi ülkelerinde, gerek dış memleketlerde ferdi ve kollektif hürriyetleri, yani «söz, düşünce, basın, toplantı ve hareket hürriyeti»nin teminat altına alınması ve geliştirilmesi fikrindedir.

Diğer taraftan Sovyetler Rusyası'nın Batı ülkelerinin seçimlerine dolaylı olarak müdahale ihtiyatları sürüp gittiğinden, bu ülkelerin Komünist Partileri Sovyet Rusya ile münasebetlerini giderek kesmeye başlamışlardır. Nitekim Fransa, İspanya Hollanda ve İsveç bu yolu tutmuştur.

Aynı problemle ilgili olarak Segro, Köln'de verdiği bir nutkunda şöyle demiştir: «Önerdiğimiz konsepsiyon Leninist mahiyette değildir. Yaptıklarımız ve söylediklerimiz kendi ülkelerimiz için geçerlidir. Diğer ülkelerin durumu bizi ilgilendirmez.»

Orhan TUNA

Her Şeye rağmen dŭnya politikasını her an ciddi olarak tesiri altında bırakabilecek bir merkezi organizasyon yahut yeni bir ideoloji sayılan «Avrupa Komŭnizmi» Moskova'nın yamsıra Őuurlu veya Őiursuz Şekilde bugŭn artık meydana gelmiş ve doğmuş bulunmaktadır.

Hulasa «Batı'da da Euro-Komŭnizm mefhumu yahut terimi artık sadece moda bir terim olmaktan çıkmıştır. Gerçekten coğrafi ve tarihi isabetsizliklerine rağmen, gŭnŭmŭzde bir çok Batı-Avrupa Komŭnist Partilerince (İtalya, İspanya ve Fransa gibi) uygulama durumuna dŭnŭŐen plŭralist otonom sosyalizmler için politik gŭzlemciler tarafından benimsenmekte ve kullanılmaktadır (28). Nitekim Bruno Kreisky de Avrupa Komŭnizminin demokrasiyle bağlı bir fikir hareketine doğru geliŐtiđine bir vesile ile işaret etmiştir (29).

Ŗteyandan reformist komŭnistlerle Moskova arasında dış politika, NATO, Ortak Pazar konularında derin farklılıklar olduğu meydandadır. Bu arada Avrupalı komŭnistlerin Berlin'de yaptıkları bir toplantıda, İspanya Komŭnist Partisi başkanı Carillo bu hususta Őunları sŭylemiŐtir: «Yıllardır Moskova bizim iftihar kaynağımızdı. Biz Ekim Revolŭsiyonundan daima Neolizm gibi sŭz ederdik. Ama bu bizim çocukluk çağımız imiŐ. Bugŭn bŭyŭdŭk (30).

Ayrıca Fransız Komŭnist Partisi Şefi Marchais, Őeimlerde Sovyetlerin bŭyŭk elçisinin kendisini desteklememesinden dolayı, o gŭn bu gŭn Moskova'nın davetlerine katılmama kararı vermiŐtir (31).

Bu gelişmeler ve diğer hadiseler reformist komŭnistlerle Sovyetler Birliği arasındaki mŭnasebetleri kopma noktasına kadar getirmiŐtir. Buna karşı Rus resmi Komŭnist Partisi «asiler»'i yola getirmek için bir çok tedbir almış, bu arada Avrupa Komŭnist Partilerinin bŭnyelerinde fraksiyonların doğmasına çalıŐmıŐtır (32).

Her Şeye rağmen dŭnya politikasını her an ciddi olarak tesiri altına alabilecek bir merkezi organizasyon yahut yeni bir ideoloji sa-

28) Jiri Valenta, adıgeçen makale.

29) Welt der Arbeit, Dŭsseldofr 8.8. 77.

30) Walter Osten, adıgeçen makale.

31) Walter Osten, adıgeçen makale.

32) Milovan Djilas, Euro-Communist Confusion about Sovyet Occupation of Afghanistan, AFL-CIO Free Trade Union News, Washington, D.C., June 1980.

AVRUPA KOMÜNİZMİ

yılan «Avrupa Komünizmi», Moskova'nın yanısıra bugün artık fiilen mevcuttur.

Bu suretle tabir caiz ise, Avrupalı inanmış komünistlerde «ihtida» devam etmektedir. Nitekim Batı'nın ileri derecede sanayileşmiş ülkelerinde ve Japonya'daki Komünist Partileri «burjuva demokrasilerinin» sahtekârlık örneği verdikleri yolundaki kampanyalarını bir müddet önce kesinlikle durdurmuşlardır. Ayrıca İngiliz, Fransız, İtalyan, Japon ve İspanyol Komünist Partilerinin liderleri, demokratik kuruluşlara bağlılıklarını gösterebilmek için, konuşma şekil ve tarzlarında adeta ihtilal yapmışlardır. Adıgeçen parti liderlerinin bir zamanlar her şeylerini feda ettikleri «Proletarya Diktatörlüğü» sloganından ve yine şiddetle redettikleri «burjuva demokrasisi»nden vazgeçerek, bugün sadece doğru ve temiz bir demokrasi-den söz etmeye başlamaları gerçekten çok manalıdır.

Bu arada Fransız Komünist Partisi genel sekreteri George Marchaise, geçen yıl «Enternasyonalizmi söylemektense, Marseillaise»'i söyleyeceklerini belirtmiş, vatandaşlarına bu hususta kesin söz vermişti (33).

İspanya Komünist Partisi, kanuni bir kuruluş durumuna gelebilmek için, İçişleri Bakanlığına yaptığı 14.Şubat.1977 tarihli müracaata, ülkede çok yönlü politikanın ve gerçek demokrasinin kuruluş ve gelişimini sağlayabilmek için Proletarya Diktatörlüğü'nü red etmiş ve şunu ilâve etmiştir: «Kimse 180 dereceden fazla 'sağa' dönüş yapabilir mi?».

Ayrıca Komünist Partileri Moskova'ya bağlı oldukları hususunda ortaya atılan iddiaları kesinlikle yalanlamışlardır.

Amerika Birleşik Devletleri Komünist Partisi daha 26.6.1956'da Moskova'dan bağımsız olduğunu ilân etmişti. Bu tarihten bir kaç ay sonra da Fransız, Alman ve İtalyan Komünist Partileri de, yine daha o tarihlerde aynı şekilde hareket etmişlerdir.

Bugün «proletarya diktatörlüğü» yerine geçen «kapitalist demokrasilerin sosyal transformasyonu» sloganı da Batı'da «Avrupa

33) Jay Lovestone, Euro-Cummunism-Roots and Reality, Free Trade Union News, AFL-CIO, Washington, D.C., June-July, 1977.

Komünizmi»'nin kabul edilişi ve Moskova'ya göre detente'm yorumlanması yönünden müspet bir hava yaratmıştır.

Öteyandan «Avrupa Solu» (Euro-komünizm)'in gelecekte tamamen yok olacağı ileri sürenlere rastlanmakla birlikte, bu görüşün mevsimsiz bir görüşten ibaret bulunduğunu iddia edenler de vardır. Bununla birlikte İtalya haric olmak üzere, Avrupa'nın Komünist Partilerinde üye sayısı ve nüfuz itibarile bir gerileme olduğu da gerçektir (34). Buna paralel olarak Fransız Komünist Partisi paralelindeki CGT (Genel Çalışma Konfederasyonu) 1981 seçimlerinde bütün işletmelerde önemli kayıplara uğramıştır (35).

Esasen Sovyetler'in Çekoslovakya'yı işgalini bir türlü hazmedemiyen Avrupalı altı Komünist Partisi (Avusturya, Belçika, Hollanda, Finlandiya, Fransa ve İsviçre) 1930'larm ortalarında Stalin'e itaati en mühim özelliklerinden birini teşkil ettiği ve Sovyet Diktatörünün umumiyetle daima haklı olduğu kanaatini taşıyan Avrupalı komünistlerin radikal şekilde fikir ve görüş değiştirdikleri ortaya çıkmıştır (36).

Ayrıca 1956 yılı sonlarındaki Macaristan hadiselerinin, İspanyol Komünist Partisi Başkanı Carillo'nun «Euro-Communism ve Devlet» adlı kitabında ileri sürdüğü gibi, Sovyetlerce uygulanan komünizmin ağır şekilde tenkidine yol açmıştır (37).

Nitekim İspanyol Komünist Partisi lideri Carillo Sovyet ihtilâlinin 65. yıldönümü münasebetile Moskova'da yapılan merasimde «Avrupa Komünizmi»'ni müdafaa ettiği için konuşturulmamıştır(38).

İtalya'da Komünist Parti ilk defa siyasi ve iktisadi tedbirlerin alınacağı hükümet koalisyonuna katılmıştır. Ayrıca aynı komünist organizasyon «Tarihi Kompromi»ye uygun olarak Hıristiyan Demok-

34) Europa's Left, Dialogue, Nr. 1, vol. 12, 1979, Washington, D.C., USA.,

35) I.G. METALL, Nr. 11/3. Juni 1981.

36) J.W. Friend, Problems of Communisme, September-October 1980, Washington, D.C., USA.

Esasen «Doğu Bloku» sosyalizm adı ve rejimi altında Marx Teorisinden ayrılmak suretile, fiili bir diktatörlük dönemi içine girmiştir. (Erlich Winkler, Warum 17. Juni? Berlin 1954, sh. 9.

37) Hayri Ürgüplü, adigeçen makale.

38) Welt der Arbeit, Düsseldorf 6/Kasım 1977.

AVRUPA KOMÜNİZMİ

ratlarla birlikte hedeflerini açıklamıştır. «Bu ülkede komünistler Hıristiyan Demokratlarla 'program teklifi' prensibine varmışlardır» (39).

Fransız Komünist Partisi tüzüğünden «proletarya diktatörlüğü» fıkrasını çıkarmış (40). Esasen Fransız Komünist Partisinin ideoloğu olan Jean Ellentstein, Federal Almanya'nın ünlü haftalık dergilerinden Der Spiegel'in muharriri ile yaptığı konuşmada, «Sovyetler Rusyasında yaşamak istemem» (41) demiştir. Ayrıca Fransız komünistleri tertiplenen parti kongrelerinin birinde «Fransanın renginde yahut renklerine uygun» bir sosyalizm modelini tercih edeceklerini açıkça belirtmişlerdir (42).

Öteyandan İngiliz Komünist Partisi de «Avrupa Komünizmi»ni benimsediğini ilân etmiş (43), bu arada sözkonusu parti aydınların tutuklanmasına karşı Çekoslovak yönetimini şiddetle tenkit etmiştir (45).

Nihayet Sosyalist Enternasyonal marksizm'in iflâsını ilan etmiştir.

Diğer bir ifade ile, yukarıda adı geçen bu partiler, söylediğimiz gibi, Marx'ın ünlü 'Proletarya Diktatörlüğü' prensibinden vaz geçtiklerini açıkça ilan ve ifade etmişlerdir. Halbuki bu tür bir diktatörlük bugüne kadar komünist stratejinin ana hedefi olmuştur. Bütün bu komünist partiler kendi ülkelerinin demokratik müesseselerini ve prensiplerini benimsemeklerini ifade etmekte, yani iktidara sadece seçmenlerin oylarıyla geleceklerini ve seçimi kaybettikleri takdirde muhalefete geçeceklerini beyan etmektedirler. Nihayet bütün bu partiler ana haklar'a riayetkâr olacaklarını ve özel sektörün olduğu gibi, mülkiyetin de mühim fonksiyonlara sahip ve malik olduğu bir ekonomik düzeni kabul ettiklerini ileri sürmektedirler. Hatta İspanyol komünistleri bu arada Monarşi'yi dahi tavsip etmekte, bu su-

39) Der Arbeitgeber, Köln Nr. 17/29-1977.

40) Welt der Arbeit, 10.2.1976.

41) Der Spiegel, 23.5.1977.

42) Der Arbeitgeber, Nr. 17/29-1977.

43) 16.11.1977 tarihli Morning Star gazetesine atfen günlük gazeteler.

44) 23.1.1977 tarihli günlük gazeteler.

45) Welt der Arbeit, 2.6.1977.

retle diğer bütün Avrupa Komünist Partilerinden de ileri gitmek suretile Sovyet komünist sistemini eleştirmektedir.

Aslında bu partiler bu kabil beyan ve ifadelerle marksist-leninist bir ideolojiye sahip bulunan Sovyet Rusya'nın komünist partisi ile devamlı ve derin bir görüş ayrılığına, şiddetli bir prensip ihtilafına düşmekte, bu bakımdan Avrupa komünizmi'nin, Avrupa'nın demokratik güçlerince teşvik edilen ve desteklenen 'Demokrasi'ye Doğru' kuvvetli bir istihale içinde bulunduğu bir çok çevrelerce düşünülmekte olan bir husustur (46).

Hülasa ve netice itibarile, günümüz Avrupasının İspanya, İtalya ve Fransa gibi Güney ülkelerinde, hatta İkinci Cihan Savaşı sonrasında hadisesleri yüzünden, son yirmi-otuz yıl içinde prestijinden olduğu gibi, mensuplarından da bir hayli kayıplara uğramış bulunan marksist-komünist partinin yerini doldurmaya çalışan Euro-komünizm bugünkü felsefesi itibarile plüralist bir devlet ve cemiyet düzenine inanmış görünmekle birlikte, sormak gerekir ki, demokrasi gibi, plüralizm ve ana haklar nasıl ve ne şekilde tefsir edilmekte, ayrıca acaba Avrupa komünizmi'nin ideolojisindeki temel değişme sağlam ve kabili müdafaa olabilecek midir? Ve acaba diktatörlükten demokrasiye doğru gerçek manada bir ideolojik gelişme bahis-konusu edilebilecek midir?

Esasen bu fevkalâde ehemmiyetli mevzu bundan bir hayli zaman önce Avusturya İktisat Derneği ile Batı Almanya İşverenler Sendikası ve Bavvera İktisat Enstitüsü'nün katılması ile tertiplenen bir seminerde esaslı şekilde araştırılmıştır. Seminere ilim adamları, politikacılar, iktisat çevrelerinin temsilcileri ile, Avrupa Komünizmi'nin önde gelen temsilcileri katılmıştır. Bu arada Köln'lü filozof Lieber, Hürriyetçi - Batılı demokrasinin fikri temelleriyle, marksist-leninist ideolojinin fikri temellerini mukayeseli şekilde izah etmiş, siyaset ilmi temsilcisi olan Tinnermann ise, Avrupa komünizmi'nin siyasi hedefleriyle, konsepsiyonlarını açıklamıştır.

Aslında Batı'da Avrupa komünizmi'nin giderek büyük bir istihaleye uğraması, asıl komünist ideolojiyi zayıflatmış, marksist doğmanın gözden düşmesine yol açmıştır. Bundan, dünyamızın huzur ve selameti bakımından sevinmemek mümkün değildir. Zira 'komü-

46) Der Arbeitgeber, Nr. 17/29 - 1977.

AVRUPA KOMÜNİZMİ

nizm' maskesi altında uzun yıllar halkın, bu arada bilhassa işçi sınıfının aldatılmış ve ihtilâllere özendirilmiş olması, dünyamıza pek çok şey kaybettirmiştir. Hatta bu durum zamanla Avrupa Komünizmi'nin de silinmesine yol açabilecek bir yöne doğru yol almaktadır. Nitekim bir muharririn de söylediği gibi, «komünistlerin alabildiğine serbest olduğu Batı ülkelerinde, bunların neden ve niçin bir türlü iktidara gelememiş oldukları» (47) marksist-komünizm bir yana, Avrupa komünizminin de siyasi gücünün ne olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Gerçekte 19. yüzyılın mirası olan 'aşırı sol'un devri kapanmış, hatta Çin'de bile kapanmış, ciddi bir demokrasi giderek Komünizmi de ortadan kaldırma yoluna girmiş, yukarıda izah etmeğe çalıştığımız gibi, bu tür komünizm sert ve katı doğma'sını büyük ölçüde terk etmiştir. Ancak siyaset akım ve akınlarının gelişmesi için daha bir süre beklemek gerekecektir. Bu arada Avrupa Komünist partilerinin demokrasi sonrasını başarıp başaramayacaklarının, bir zaman meselesinden ibaret olduğu anlaşılmaktadır. Bruno Kreisky'nin söylediği gibi, «İtalyanlar demokrasi sınavını başarı ile geçerselerse, ben de komünist olurum».

47) F. R. Atay, İnanc, İst. 1965.